

На основу члана 20. став 2. Закона о основној школи ("Службени гласник РС", бр. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 66/94, 22/02, 62/03, 64/03, 58/04 и 62/04), Министар просвете и спорта и министар вера споразумно, на усаглашени предлог традиционалних цркава и верских заједница доносе

Правилник о наставном плану и програму предмета Верска настава за трећи разред основне школе

Правилник је објављен у "Службеном гласнику РС - Просветни гласник", бр. 23/2004 од 10.12.2004. године.

Члан 1.

Овим правилником утврђује се наставни план и програм предмета Верска настава за трећи разред основне школе. Предмет из става 1. овог члана остварује се као изборни.

Члан 2.

Број часова наставе предмета Верска настава у трећем разреду износи по један час седмично са 36 часова годишње.

Члан 3.

План и програм наставе предмета Верска настава део је прописаног наставног плана и програма за основну школу. Наставни програм предмета из става 1. овог члана одштампан је уз овај правилник и чини његов саставни део.

Члан 4.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Просветном гласнику".

Број 110-00-178/04-02

У Београду, 28. октобра 2004. године

Министар вера

проф др **Милан Радловић**, с.р.

Министар просвете и спорта
др **Слободан Вукановић**, с.р.

Н А С Т А В Н И П Р О Г Р А М

ВЕРСКА НАСТАВА

ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС

ЦИЉ И ЗАДАЦИ

Циљ наставе православног катихизиса (веронауке) у основном образовању и васпитању јесте да пружи целовит православно поглед на свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот (историјску реалност Цркве) и есхатолошки (будући) живот (димензију идеалног). То значи да ученици систематски упознају православну веру у њеној доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се хришћанско виђење живота и постојања света излаже у веома отвореном, толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама о свету, којим се настоји показати да хришћанско виђење (литургијско, као и подвижничко искуство Православне Цркве) обухвата сва позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Све ово спроводи се како на информативно-сазнајном тако и на доживљајном и делатном плану, уз настојање да се доктринарне поставке спроведу у свим сегментима живота (однос с Богом, са светом, с другим људима и са собом).

Задачи наставе православног катихизиса (веронауке) су да код ученика:

- развије отвореност и однос према Богу као другој и другачијој личности у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човеку као икони Божијој, личности, такође, другачијој у односу на нас, те да се између ове две релације оствари узајамно зависна веза (свест о заједници);

- развије способност за постављање питања о целини и најдубљем смислу постојања човека и света, људској слободи, животу у заједници, феномену смрти, односу с природом која нас окружује и друго, као и одговарање на ова питања у светлу православне хришћанске вере и искуства Цркве;

- изгради способност дубљег разумевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човечанства, као и достигнућа у разним областима стваралаштва (при чему се остварује комплементарност с другим наукама);

- помогне у одговорном обликовању заједничког живота с другима, успостављањем равнотеже између властите личности и заједнице, у остварењу сусрета са светом (с људима различитих култура, религија и погледа на свет, с друштвом, с природом) и с Богом;

- изгради уверење да су свет и све што је у њему створени за вечност, да су сви створени да буду причасници вечног живота, али да се то може остварити само ако човек своју слободу као дар Божији изражава као заједништво са Богом и другим људима, те да се из те перспективе код ученика развија способност разумевања, преиспитивања и вредновања сопственог односа према другом човеку као непоновљивом бићу и икони Божијој и према творевини Божијој и изгради спремност на покајање.

Садржаји наставе православног катихизиса распоређени су по линеарно-концентричном (симбиотичком, спиралном) принципу. То значи да се у сваком разреду одабирају одређени раније уведени садржаји, а затим се у оквиру сваке од тема, које ће се током дане године школовања низати у сукцесивном следу, врши активизација претходно стечених знања и формираних умења. Наравно, у сваком разреду уводе се и потпуно нове теме, које ће послужити као ослонац за надограђивање знања у наредним разредима. След тема је у нижим разредима силазни (десцендентни), односно базира се на излагању материје према психолошкој приступачности, док је у вишим разредима основне школе узлазни (асцендентни), дакле, темељи се на начелима теолошке научне систематике.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

III разред

(један час недељно, 36 часова годишње)

Оперативни задаци наставе православног катихизиса (веронауке) у овом разреду јесу да ученици:

- уоче да конкретни људи као и личности нису постојали пре него што су се родили;
- спознају да је Бог из љубави створио свет за вечност;
- уоче да је Бог створио свет као скуп конкретних врста;
- запазе да је Бог на крају свега створио човека као личност;
- уоче разлику између природе и личности код човека;
- уоче да се структура створеног света огледа у Литургији.

Бог је створио јединствени свет и то као многе конкретне врсте ни из чега (узрок постојања света јесте Божија слобода).
Последице створености по природу и њено постојање (конкретност врста и бића значи и њихову међусобну раздвојеност - индивидуалност, али и њихову потенцијалну пропадљивост, смрт зато што су створени ни из чега).
Стварање човека на крају свега створеног по "икони и подобљу Божијем" (разлика између природе и личности код човека).
Евхаристија као свет у малом (Литургија као сједињење свих створења преко човека Исуса Христа са Богом Оцем).
Стварање света и човека у православној иконографији.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Вероучитељи ће запазити да се овај програм православног катихизиса по садржају и структури разликује од класичних програма катихизиса у државним школама у периоду пре Другог светског рата, као и од оних који се и данас остварују у црквеним школама, а самим тим и по циљу који би требало да се њиме постигне.

Класични програми катихизиса преузети су са Запада, као и сама форма савременог школства. Њихова суштинска карактеристика јесте у томе што полазе од тога да се биће, постојање, темељи на природи и њеним законима а не на личности. У складу с тим, слобода (личност), како Бога тако и човека, није основ и узрок постојања природе, већ је надградња и додатак већ постојећој природи и зато се личност поистовећује са јединком, индивидуом. Бог постоји, односно јесте то што јесте, на основу своје природе и својстава која та природа поседује: ума, воље, слободе и осећања. Постојање Божије је детерминисано његовом природом. Слобода Божија је етичка, а не онтолошка.

Човек је икона Божија на основу истих ових природних својстава која су му дата од Бога ради самоусавршавања. Човек јесте то што јесте на основу своје природе, али може да постане личност и то на основу тога колико самог себе усаврши испуњавајући закон Божији потпомогнут датим му својствима. Идентитет сваког човека као личности зависи од њега самог и степена његове индивидуалне, моралне самоусавршености. На основу тога, могло би се закључити да ни Бог ни човек немају потребе за заједништвом с другом личношћу да би постојали и да би били личности. Њихово постојање се темељи на њиховој природи. Аналогно овоме, човек нема потребе за заједништвом с Богом, односно с другом личношћу да би постојао и био конкретна и непоновљива личност. Довољно му је да испуни закон и да на тај начин постане савршена личност.

Схватање да се постојање човека темељи на природи, односно поистовећењу његове личности са индивидуом, или са субјектом, који себе логички одређује као личност - самосвешћу, аутоматски ствара подлогу за раздвојеност и сукоб између једног и многих, субјеката и објеката, што има негативне последице, не само по Цркву и њено постојање, већ и уопште за постојање.

Индивидуализам је за Цркву опасност јер дефинише личност као јединку независну од другог бића у свом постојању. Човек је личност само ако је независан у свом постојању од другог човека и од Бога. Штавише, други је сметња за наше остварење као апсолутне личности. То води ка разарању Цркве као конкретне заједнице и њеног литургијског устројства и умножења нетрпељивости међу људима.

Субјективизам поистовећује личност човека са његовим унутрашњим светом (осећањем, размишљањем, закључивањем) и противставља његову спољашњу активност и видљиви свет том унутрашњем душевном свету. У Црквеном искуству то значи развијање пијетизма као духовности на штету Црквеног, литургијског поретка. Индивидуализам, у спречи са субјективизмом, поистовећује човеково искуство света и Бога са његовим осећањима и индивидуалним искуством, што ставља у други план, можда потпуно и елиминише, искуство Цркве као конкретне литургијске заједнице.

Уздизање рационалног елемента у човеку као кључног у одређењу истине и постојања поставља човека и његов ум као мерило истине и доводи у питање све оно што се логички не може потврдити. То води одбацивању свега што је натприродно, као што је, пре свега, постојање Бога и вера у Бога. Слобода личности, пак, у спречи са индивидуализмом и субјективизмом, доводи до негирања сваког ауторитета и стварања потрошачког менталитета код човека у односу према природи која га окружује.

Што се тиче схватања Бога и његовог односа према свету и човеку, Бог се доживљава у јуридичком смислу - као творца човека и његов судија. Хришћанско откривење је скуп моралних норми и закона које Бог даје човеку, или приликом његовог стварања - рођења, утиснувши их у људску природу, или, пак, преко изабраних људи и на крају преко Христа. По тим моралним нормама човек треба да се влада, због чега ће на крају бити награђен или осуђен.

Црква је схваћена као конфесионална институција која чува истиниту веру, учење, Св. Тајне и морални закон као средства спасења.

У контексту таквог схватања Цркве и односа Бога и човека у њој, циљ катихизиса јесте да ученици науче дефиниције вере, да приме благодат Божију преко Св. Тајни, као и да се морално усаврше као индивидуе. Кроз то усавршавање очекује се и аутоматско постизање друштвене хармоније и благостања у историји.

За разлику од тог класичног (схоластичког) програма катихизиса, програм који је овде дат има за циљ да врати стару литургијску катихизацију, која је била својствена источној хришћанској Цркви, а која значи увођење човека у Литургију као личну заједницу Бога и човека у Христу кроз Крштење, односно сједињење с Богом, који се пројављује у свету кроз Литургију. Литургијско сабрање представља основ постојања света и човека, а не његову надградњу.

Таква катихизација претпоставља схватање бића, постојања, како Бога, тако и човека, које се темељи на слободи као заједништву с другом личношћу, а не на себи самом као јединки, односно на природи. Бог постоји зато што је заједница слободе конкретних бића, личности Оца и Сина и Светога Духа. Истовремено личност у Богу је носилац постојања природе, а не обрнуто. Бог Отац као личност је узрок постојања божанске природе. Међутим, Бог је личност, Отац, јер постоји у заједници са другим личностима, са Сином и Светим Духом. Личност да би постојала претпоставља заједницу слободе, љубави према другој личности. Бог је вечна личност, Отац, зато што је у вечној заједници слободе, љубави са Сином и Светим Духом, као што су и Син и Дух вечне личности захваљујући заједници са Оцем, односно Бог постоји зато што је Св. Тројица.

Човек је створен по икони Божијој, што значи да је и човек такође личност чије постојање извире из заједнице с другом личношћу, с Богом. Међутим, будући да је човек по природи створен то има за последицу да у његовом постојању природа претходи личности. Човек најпре постоји као природа, па је тек накнадно позван од Бога да пројави своју слободу, да буде, да постане личност кроз заједницу с Њим. Личност и природа не сапостоје истовремено код човека као што је то случај код Божијег постојања. Отуда код човека постоји проблем сукоба између природе и личности, као и сукоба између човека и другог човека и Бога. Природа човека, зато што претходи личности, зато што му је дата од другог, постаје изазов његовој слободи. Постојање другог човека и Бога као датости и нама наметнутих, зато што њихово постојање није производ наше слободе, ствара сукоб и одбојност према њима, а самим тим и проблем сапостојања једног и многих. Истовремено, будући да је човек по природи створен из небића, он је потенцијално подложен смрти, угрожен је ништавилом. Човекова природа није вечна по себи, управо због тога што је створена ни из чега, и зато не може бити сама себи извор бесмртности. Зато је крајња последица створености човека смрт.

Међутим, човек може постати бесмртно биће - личност, апсолутно и непоновљиво биће - будући да му је Бог даровао слободу, али само под условом да слободу пројави као љубав према Богу и према другим људима. Једном речју, ако постоји на начин на који постоји Св. Тројица. Та могућност нам се открива у Христу као литургијском сабрању, зато што је Христос Бог, Син Божији који је постао човек и кроз човека се пројављује. То подразумева да је наша љубав према Богу љубав према другим људима, односно заједница слободе с Богом у Христу и преко Христа заједница са другим људима. У Христовој личности као литургијском сабрању отелотворена је љубав Божија према нама која нас чини личностима, односно непоновљивим бићима у којој и створена природа превазилази своје ограничености које су последица њене створености. Хришћанско откривење је откривење Божанске личности Сина, Христа, у коме створена природа превазилази смрт, и то као Литургијске заједнице, да би у заједници са Њим, тј. у Литургији и људи постали вечне личности.

Дакле, овај програм види основни циљ наставе православног катихизиса (веронауке) као увођење човека, а преко њега и читаве творевине, у личну заједницу са Богом у Христу, односно у Литургију као у нови начин постојања којим се превазилази смрт. Другим

речима, оваква катихизација има за циљ да створи нови начин постојања људи и природе, налик на постојање Бога који је Св. Тројица, а који се сада пројављује у Православној Литургији, и на основу тога један нови етос, а не нову етику. Јер створена природа, па и људска, ограничена је и смртна и колико год се усавршавала на основу моралних закона, она неће моћи да превазиђе своју ограниченост, односно смрт. Да би превазишла смртност, потребно је да створена природа постоји на други начин, уипостазирана у Христову личност, што се постиже остварењем личне заједнице човека са другим људима у Литургији.

Међутим, да би се ово постигло, потребно је најпре да се код ученика изгради свест о бићу као заједници личности, односно о личности као заједници слободе са другом личношћу. То је посебно тешко постићи данас, зато што је формирана свест код људи о томе да је биће утемељено на природи као индивидуи, док је личност само додатак природи и небитна је за постојање. Методе које треба користити у изграђивању свести о томе да је постојање израз заједничке личности, односно да човек постоји само онда када своју слободу изражава као љубав према другој личности јесу: најпре, општа животна искуства, забележена и она која нису, која указују да постојање човека извире из заједнице слободе, љубави са другом личношћу, и да личност сама за себе не може постојати; затим учење Цркве о Божијем постојању као Светог Тројици и да је Бог вечна личност, Отац, зато што своју слободу постојања изражава као љубав према Сину и Св. Духу, као и литургијско искуство хришћанског постојања, односно постојања Цркве које указује на онтологију као израз заједничке личности. Тек када се изгради свест код људи да постојање природе и личности, односно постојање човека као апсолутно слободног и непоновљивог бића, једино извире из заједнице у којој се слобода поистовећује са љубављу према другој личности, односно да нас постојећим и личношћу чини друга личност својом љубављу према нама, може се прећи на то да човек једино у заједници с Богом у Христу, односно у Литургији постаје истинска личност и бесмртан по природи зато што је Бог, који нас својом љубављу чини личностима, вечна личност.

Приликом излагања литургијског начина постојања Цркве, као и њеног доктринарног учења, поред историјског прегледа њиховог настанка и дефиниције, треба посебно ставити акценат на разумевање и усвајање ове онтолошке поруке коју Литургија и Црквено учење садрже. На пример: на основу Литургијског постојања Цркве, њене структуре, односно који човек у Литургији има према Богу, према другом човеку и природи, треба показати да је заједница човека са Богом, другим људима и природом, основ његовог истинског, бесмртног постојања и као природе и као личности, као и постојања целокупне творевине; на основу, пак, православног учења о једном Богу који је Св. Тројица, треба такође показати да је на метафизичком плану извор бића, односно постојања природе, личност (Оца) која, пак, своје апсолутно слободно и вечно постојање изражава као љубав према другој личности (Сину и Духу) и да је литургијско постојање света, као постојање у Христовој личности, божански начин постојања, у коме створена природа превазилази своју трулежност и смрт и остварује истинско вечно биће. Истовремено, ова два аспекта Цркве, литургијски и доктринарни, треба довести у везу јединства, односно идентичности. То значи да се вера у Бога, знање о Богу, слобода, љубав, личност, поистовећују са литургијским постојањем човека.

Да би се избегла опасност да се истине вере погрешно схвате, или да се поистовете са идеологијом, приликом реализације наставног плана и програма, вероучитељ треба да има стално на уму Литургијско искуство, односно Литургијско виђење Бога, човека и природе и њихов однос. То значи:

- да је Бог у литургијском искуству заједница Личности, Оца, Сина и Св. Духа и да се нама објављује, открива преко Исуса Христа (односно преко заједнице свештеника, ђакона и лаика с епископом) у литургијском сабрању;

- да је човек у свом истинском постојању личност, онда кад је у заједници с Богом, с другим човеком и са природом. Личност у литургијском искуству значи однос слободе са другом личношћу, пре свега с Богом Оцем кроз Христа посредством Духа, који се пројављује у Цркви преко живих, конкретних људи. Отуда је љубав човека према Богу у литургијском искуству поистовећена са љубављу према другом човеку;

- да је природа саставни део бића човековог и да је и она створена за вечност и то као заједништво с Богом у Христу преко човека и његове слободе;

- да је литургијско искуство, као искуство Цркве, а не појединца, мерило истине и као такво може се и логички дефинисати ради примене у разним временима и као одговор на разне животне проблеме.

Међутим, све ово, колико год било теоријски убедљиво, да би било и истинско и животно, треба неизоставно да укључи разлику између садашњег стања Цркве и есхатона, односно стања у будућем веку, када ће општим васкрсењем мртвих бити укинута смрт. То значи, да есхатон, као стање Цркве у будућем веку, даје истинито садашњим догађајима који се у њој zbивају (по речима ап. Павла: "Ако нема васкрсења мртвих, то ни Христос није устао" 1. Кор. 15, 13.) и да је истинско постојање Цркве, односно створеног света, везано за догађај другог доласка Христовог, док је Црква, сад и овде, икона тога будућег догађаја. За разлику од старог схоластичког програма који је под есхатоном, односно под Царством Божијим, подразумевао духовну реалност у коју се доспева напуштањем овог видљивог света смрћу, нови програм православног катихизиса, у складу са предањем источне Цркве, види почетак Царства Божијег у Христовом уласку у Царство Светим у историји његовог васкрсења из мртвих, које се наставља кроз Литургијски догађај. Зато остварење Царства Божијег значи преображај света и његовог постојања у Литургијски начин постојања, односно остварење личне заједнице с Богом у Христу, која је залог за будуће васкрсење из мртвих и вечно постојање сваког човека као личности. Због тога православна катихизација људи, утемељена на литургијском искуству постојања, значи остварење личне заједнице људи с Богом у Христу, односно конституисање конкретне Литургијске заједнице у сваком граду или широј области и њено проширивање на све просторе где постоје људске заједнице, а која, при том, не укида све остале позитивне људске делатности и службе. Другим речима, Литургија оцрквљује, обожењује историју, а не укида је.

Период од 9 до 11-12 година, назван добом позног детињства, карактерише се стабилизацијом и у интелектуалном развоју, и у емоционално-социјалној сфери. Тада започиње етапа у коме се као основни развојни задатак може сматрати формирање идентитета личности, што би требало да се оствари до краја адолесцентног периода. Ово је и доба развијања осећања компетентности и усвајања одговорности, због чега је важно омогућити детету да стекне позитиван доживљај школе и доживљај себе као способног за бављење многим активностима, обезбедити да његове активности буду праћене емоцијама радости и задовољства, као и свешћу о томе да се његове спознајне потребе задовољавају на адекватан начин, у чему је незаменљива улога православног катихизиса.

У овом раздобљу долази до завршетка развоја конкретних интелектуалних операција и дете је у стању да их изводи у свим доменима знања. Оно је до извесне мере изградило технику учења и формирао мотиве; развијају се и први облици самосталног интелектуалног рада које вероучитељ треба да подстиче - јављају се читалачка интересовања, праве се збирке и албуми, пишу прве песме, истражује природа. У социјалној сфери наступа знатна стабилизација, што је веома повољан чинилац опште интелектуалне експанзије детета. Морални развој у овом периоду огледа се у постепеном развијању способности процењивања и вредновања мотива нечијег понашања при изрицању суда о моралности/аморалности одређеног поступка, за разлику од ранијих развојних периода, где је дете пажњу усмеравало искључиво на сам поступак, а не и на чиниоце који су га условили.

Црква се углавном поистовећује са црквеним службама, а став према присуствовању њима умногоме је условљен степеном дејчег разумевања и активног учешћа. Представа о Богу остварује се на основу прилично примитивног рационализма својственог овом добу, уз напуштање реалистичких фантазија својствених претходном периоду. Деца спремно прихватају Божију свемоћ и правду, склона су да прихвате чињеницу да Бог постоји као и једноставна узрочно-последична објашњења, али тешко препознају присуство Бога у њиховом свакодневном окружењу, у чему настава православног катихизиса има изузетно значајну улогу.

Реализацијом програма у III разреду треба да се покаже: да свет није самобитан, већ да га је створио Бог Отац слободно, из љубави, и то као конкретне врсте и бића и да постојање света зависи од воље другог, односно од Божије воље. Овим се постиже веома важан услов за даље разумевање хришћанске науке, а што се огледа у следећем:

1. Чињеницом да је Бог створио свет слободно, указујемо на то да је биће, односно постојање природе, израз слободе једне личности, односно личности Бога. Тиме се биће, односно постојање, ослобађа нужности, тј. природне детерминисаности и постаје израз слободе личности.

2. Будући да је Бог Отац створио свет из љубави, то значи да је тај свет Богу врло драг и да га је створио да буде вечан. Зато

уништавање природе значи грех и мржњу према Творцу.

3. Стварање света ни из чега, као скуп конкретних врста и бића која су раздвојена међу собом временски и просторно, указује да су створена бића друге природе у односу на Божанску (нису створена из Божије природе, створена су ни из чега) и да су зато смртна по природи. Свет, зато што је створен ни из чега, не може постојати сам за себе, мимо заједнице са Богом, зато што створена бића немају природних сила које би могле да их држе у бескрајном постојању, осим Божије воље. Раздвојеност бића по природи указује на присутност смрти унутар створене природе јер смрт није ништа друго до природна, просторно-временска раздвојеност једног бића од другог, и зато њено превазилажење претпоставља јединство створених бића и међу собом.

4. То што је Бог на крају створио човека по "икони и подобју Божијем", указује на то да природа не може вечно да постоји без човека, односно без личности, да је човек створен са циљем да он сједини сва бића међу собом и да их сједини са Богом тако што ће се сам сјединити с Њим. Човек је икона Божија и разликује се од свих других бића зато што је слободан - личност, односно што има моћ да преко слободе, изражене као љубав према другим бићима, чини та бића апсолутним, непоновљивим и делом своје личности. Истовремено, човек као личност, тј. у заједници слободе изражене као љубав према Богу, постаје и део Божије личности, а преко човека то постаје и читава природа. У том искуству љубави према другој личности човек је једино биће које види ограниченост и смртност створене природе, односно њену угроженост небићем. Зато тежи да такво стање превазиђе, услед чега се јавља потреба за Богом и заједницом с Њим, али из такве тежње проистиче и стварање историје, уметности, односно стварање цивилизације.

Овде би, на основу чињенице да је Бог, створивши човека, дао заповест Адаму да не једе од дрвета познања, требало указати још и на то да је лично сједињење створене природе с Богом, а самим тим и њена бесмртност, зависило и од човека и његове слободе, а не само од Бога. Односно, да савршенство света, његова бесмртност, није дата природи од Бога на почетку, приликом стварања природе, односно није уметнута у створену природу по природи, већ је дата као могућност преко човека и његове слободе, под условом да то човек слободно и прихвати.

За реализацију овог програма треба користити: дечја искуства која указују на то да кад нешто из љубави направимо, онда је то за нас најлепше; да нам је увек тешко кад се растајемо од оног кога волимо, као и да кад волимо неког, не примећујемо да нам нешто недостаје, односно у тој личности као да је све садржано. Треба градити свест о томе да је вера човека у бесмртност основ целокупне људске прогресивне цивилизације. У реализацији програма треба, пре свега, имати на уму литургијско искуство постојања света, као заједнице с Богом преко једног човека, Исуса Христа, начелника на Литургији.

Теме: *Бог је створио свет као конкретне врсте ни из чега и Последице створености по природу ...* треба реализовати на основу описа стварања датог у Св. Писму Старога Завета (1. Мој. 1-2). Треба указати ученицима на то да је Бог створио елементе природе (воду, ваздух, земљу, светлост) посебно, сва небеска тела посебно, као и сваку животну врсту посебно. Треба указати, такође, на чињеницу да је све то створено у различитим временским раздобљима, односно да бића нису истовремена у постојању. Ово је важно због тога што ће ученици касније моћи да закључе да је свет по себи и својој природи потенцијално смртан (временско-просторна раздвојеност међу бићима) ако нема некога ко ће га ујединити чувајући његове разлике, као и то да је разлике међу бићима и врстама створио Бог и да то има онтолошке последице по бића, те смо зато и ми дужни да их поштујемо и чувамо.

Тему *Стварање човека ...* треба обрадити такође на основу Св. Писма, али за њено тумачење треба користити и другу помоћну литературу. Оно што је важно да ученици уоче у вези са стварањем човека јесте то да је човек у природној вези са свим оним што је Бог претходно створио, као и да се разликује од свих створених бића. Та разлика се огледа и у томе што је човек слободан, а та слобода се манифестује на тај начин што човек жели да постоји слободно у односу на природу која га окружује, као и у томе да кад човек воли једно биће, онда жели да то биће буде вечно, односно бесмртно, и зато се не мири са његовом смрћу и губитком; да је човек створен на крају и да има свој задатак због кога је створен, а то је да се брине о свим створењима, да их сједини са собом, а на крају и са Богом, на тај начин што ће он сам бити у јединству с Њим.

Тему *Евхаристија као свет у малом* треба реализовати кроз опис литургијске структуре на основу кога ће се закључити да је човек створен са циљем да уједини сву природу и да је преко себе сједини са Богом чиме ће се превазићи смрт у природи, што значи да је човек створен да буде свештеник у природи. Опис Литургије треба довести у везу са описом стварања света и човека који се налази у 1. Мој. 1-2.

Православна иконографија природу увек доводи у везу са човеком и зависност од човека. Показујући иконе ученицима, треба указати на оне елементе који то потврђују. Природа никад није насликана као самостална, већ су, на пример, планине, као и дрвеће, увек нагнути ка центру иконе где је Христос или неко од светитеља.

Оно што је најважније и што је основни циљ катихизиса јесте то да ученици постану чланови Литургијске заједнице. Јер, Литургија, као живо присуство Христа и као икона вечног постојања природе и човека, треба да дВ. ипостас, односно да оцрквени и да да смисао нашем историјском живљењу. Зато треба, кад год је то могуће, ученике доводити, или упућивати на Литургијска сабрања.

У току сваке године, конкретно пре свих наилазећих великих празника, како Господњих, тако и Богородичиних и светитељских, треба упознати ученике са историјом настанка празника и садржином догађаја који се слави. Кад је реч о светитељским празницима посебну пажњу треба обратити Србима светитељима: Св. Сави, Св. Симеону, на празник Видовдан итд. Ученици би требало да се упознају и с личностима светитеља које славе као Крсну славу. (У ту сврху треба пре свега користити житија тих светитеља која се могу наћи у књизи Јустина Поповића, *Житија светих*, Ћелије, Ваљево, а затим користити и осталу пригодну литературу).

Такође, пре почетка Васкршњег поста, треба упознати ученике с његовом садржином и циљем, као и са богословском подлогом поста, и његовом важношћу за човека. (Најпогоднија литература за то јесте: А. Шмеман, *Велики пост*, Крагујевац, последње издање.)

БЕРСКА НАСТАВА

ИСЛАМСКА ВЈЕРОНАУКА (ИЛМУДИН)

ЦИЉ И ЗАДАЦИ

Циљ наставе исламске вјеронауке у основном образовању и васпитању је да пружи ученику основни вјернички поглед на свијет, са посебним нагласком на вјернички практични живот, а такође и будући вјечни живот.

То значи да дјецом на начин примјерен њиховом узрасту упознају властиту вјеру у њеној духовној, моралној, социјалној, мисионарској и другим димензијама.

Излагање вјерског виђења и постојања свијета обавља се у отвореном и толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама.

Начин приступа је исламско виђење које обухвата сва позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и вјерско образовање.

Упознавање је истовремено информативно-сазнајно и доживљајно-дјелатно, с настојањем да се основне поставке спроведу у свим сегментима живота: однос према Богу, према свијету, према другим људима и однос према самом себи.

Задачи наставе исламске вјеронауке су да код ученика:

- развија свијест о Богу као Створитељу и однос према људима као најсавршенијим божјим створењима,
- развија способност (на примјерен начин узрасту ученика) за постављање питања о цјелини и најдубљем смислу постојања човека и свијета, о људској слободи, животу у заједници, смрти, односу са природом која нас окружује, као и за размишљања о тим питањима у свјетлу вјере ислама,
- развија и израђује способност дубљег разумијевања и вриједновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човјечанства, као и достигнућа у разним областима научног дјеловања,
- развија способност за одговорно обликовање заједничког живота са другима, за налажење равнотеже између властите личности

и заједнице, за остваривање сусрета са свијетом (са људима различитих култура, религија и погледа на свијет, с друштвом, с природом) и с Богом изгради увјерење да је његов живот на овом свијету само припрема за вјечност, да су сви створени да буду судионици вјечног живота, да се из те перспективе код ученика развија способност разумијевања, преиспитивања и вриједновања властитог односа према другом човјеку као божјем створењу и изгради спремност за покајање.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

III разред
(1 час недељно, 36 часова годишње)

Оперативни задаци наставе исламска вјеронаука (ипмудин) у овом разреду јесу да ученици:

- упознају шта треба да учине прије намаза,
- знају које су радње саставни дио намаза,
- упознају начин обављања јутарње молитве,
- упознају врсте јела и пића које муслиман смије јести,
- упознају начин понашања муслимана при јелу и пићу,
- упознају доказ да је Узвишени Алах створио природу,
- упознају Кур'анске суре које указују на важност времена,
- упознају начин узимања абдеста.
- Упознавање ученика са наставним програмом овог разреда
- Послушност родитељима је наредба Узвишеног Господара

НАМАЗ

- Намаски шартови - припрема за намаз
- Намаски рукнови - саставни дијелови намаза
- Три правила о клањању дневних намаза
- Обнављање пређеног градива
- Сабах намаз (јутарња молитва)

ИСХРАНА МУСЛИМАНА

- Муслимани једу здраву и чисту храну
- Понашање при јелу и пићу
- Обнављање пређеног градива
- Алах џ.ш. је Створитељ природе
- Мухамед а.с. у племену Бену Сад
- Алах џ.ш. је створио човјека у најљепшем облику
- Обнављање градива
- Важност времена у животу вјерника
- Алах џ.ш. се куне временом
- Сваки посао има своје вријеме
- Обнављање градива
- Начин узимања абдеста (вјерско прање прије молитве)
- Начин стајања у намазу
- Начин одијевања особе која обавља намаз
- Обнављање градива
- Подне намаз
- Мухамед а.с. код свог амице
- Алах је створио дан и ноћ, сунце, мјесец и звијезде
- Обнављање градива
- Дужности према самом себи
- Бог све види
- Икиндија намаз
- Обнављање градива
- Муслиман је муслиману брат
- Акшам намаз
- Јација намаз
- Обнављање градива
- Обнављање градива
- Обнављање градива

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Вјерска настава је заједничко дјело вјероучитеља и ученика. Полазиште је конкретна стварност. Из доживљених искустава прелази се на истине из којих се потом враћа на свакодневну њихову примјену. Овакав начин сазнања има свој ред: упознавање (обрада нових садржаја), понављање, примјена и провјеравање, сређивање (систематизација). То је макро структура оваквог начина сазнања. Међутим, и ови дијелови имају своју микро структуру. Тако, на примјер: начин сазнања посједује слjedeће ступњеве: постављање циља, мотивисање, обрада нових наставних садржаја, учење. Треба имати пред очима физиономију групе и појединца, а такође у оквиру часа на којем се обрађују нови садржаји, врши се примјена и обнављање обрађеног градива.

Имајући на уму горе истакнуто, час вјеронауке би требало изгледати овако: кратко понављање садржаја са претходног часа и посебно освјетљавање онога што ће послужити као темељ за актуелни час. Након постављања циља, прелази се на обраду нових наставних садржаја, где се заправо објашњава ученику шта то значи да смо "Божја створења", истичући када се то и како догодило. Након овога се већ познати садржаји продубљују, уче, тј. разговара се о намазу - молитви (зашто и како). Овако усвојено градиво, у складу са васпитним циљем, мора наћи своју примјену у животу ученика. Разговара се зашто и како треба захвалити Богу за родитеље, браћу и пријатеље. Оваква сазнања и дјечје искуство се ослањају на слово Кур'ана и на ученички властити доживљај.

ВЕРСКА НАСТАВА

КАТОЛИЧКИ ВЈЕРОНАУК

Циљ наставе вјеронаука је да у складу са жупском катехезом помогне дјетету активније укључење у литургијску заједницу. Наиме, у овој доби се дјеца припуштају, која то желе, првој причести. Међу њима дакле настаје једно особито заједништво које није више само разредно него "столно", то значи заједништво око олтара. Како је сама причест по нарави комунитарни сакраменат и

изграђује заједништво са Богом и људима, одгојни циљ је уградити преко вјеронаука радост дружења и у Цркви око олтара. Али не постављамо само тај циљ него олтарска заједница је нужно и заједница која црпи снагу за радосно дружење баш из чињенице причешћивања. Тако социјализација особе која је овој доби властита прима и религијске ознаке. Циљ је да дијете научи како Бог дијели себе као крух другима, да и ми будемо крух другима.

Дакле, мисао водилца наставе вјеронаука трећег разреда основне школе је заједништво које даје еухаристија и које нас одгаја за заједништво и радост живљења с осталима попут Исуса који је сам себе дао да имамо живот. Слједимо динамику католичке литургије свете мисе.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

III разред
(један сат тједно, 36 сати годишње)

РАДОСТ ЗАЈЕДНИШТВА

1. УВОД

- Упознавање ученика са садржајима програма католичког вјеронаука за III разред.

2. ЗАЈЕДНИШТВО С ЉУДИМА

- Заједно у обитељи (Захвалан сам Богу за родитеље);
- Једно смо у вјери (Сретан сам што вјерујем у Исуса);
- Једно смо у молитви (Сретан сам што могу разговарати с Исусом);
- Помозимо једни друге (Сретан сам што могу дати).

3. ЗАЈЕДНИШТВО С БОГОМ

- У заједници с Богом (Сретан сам што могу бити заједно с Исусом);
- Исусова посљедња вечера (Захваљујем Исусу за Крух живота);
- У служби Исусу (Сретан сам што имамо апостоле и њихове наслједнике);
- С Исусом за столом (Сретан сам што имамо свету мису);
- Божја ријеч (Сретан сам што Бог са мном разговара);
- Дијалог с Исусом (Дијалог ме чини сретним и способним да прихватим друге људе);
- У миси молимо заједно (Сретан сам што молимо заједно).

4. ИСУСОВА ЖРТВА - ТЕМЕЉ ЗАЈЕДНИШТВА

- Исус Христ је приказао самога себе (Сретан сам што нас Исус толико воли);
- Исусова жртва и наша жртва (Сретан сам што сам судионик Исусове жртве);
- Узмите и једите (Сретан сам што у мени живи Исус);
- Разни начини Исусове присутности међу нама (Сретан сам што се с Исусом сусрећем осим у Олтарском Сакраменту, у читању Еванђеља, у заједници на миси, и у прихваћању других и сусрету с другима који су различити од нас).

5. ЗАЈЕДНИШТВО С БОГОМ И С ЉУДИМА СВРХА МОГА ЖИВОТА

- Крух живота (Хвала за свагдашњи крух);
- Исус - наша поупдбина (Сретан сам што ме Исус снажи и у болести);
- Служба олтару (Радо ћу министрвати, пјевати, читати - бит на литургији, али постоје и друге литургије);
- Духовна и тјелесна припрема и захвала за причест (Озбиљно се припремамо за причест);
- Честа света причест (Причешћиват ћу се сваке недеље);
- У заједништву с Духом Божјим (Сретан сам што ме Исус дарива својим Духом, те сам тако способан за активну љубав према другима).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Вјерска поука је заједничко дјело катехете (вјероучитеља) и катехизаната (вјероученика). Полазиште је конкретна стварност. Из доживљених искустава прелази се на истине, из којих се потом враћа на свакодневну њихову примјену. Овакав начин спознаје има властити ред: упознавање (обрада нових садржаја), сређивање (систематизација), понављање, примјена и провјеравање. То је макро структура оваквог начина спознаје. Међутим, и ови дијелови имају своју микро структуру. Тако на примјер: начин спознаје посједује слиједече ступњеве: постављање циља, мотивирање, обрада нових наставних садржаја, учење, индуктивни и дедуктивни закључци, изравни и неизравни докази, формулирање запамћених чињеница... Или, садржај примјене има ове дијелове: проблем, постављање циља, рјешавање проблема, задаћа, упознавање прилика и увјекљавање. Код спознавања треба имати пред очима физиономију групе и појединаца, но у оквиру сата под којим се обрађују нови наставни садржаји врши се примјена, понављање и вредновање обрађеног градива. Имајући на уму горе истакнуто, поједини сат вјеронаука би требао изгледати овако: кратко понављање садржаја претходног сата, и посебно освјетљавање онога што ће послужити као темељ за актуални сат. Након постављања циља (што? и како?), прелази се на обраду нових наставних садржаја (нпр. трећи разред, први сат треће тематске цјелине), гдје се заправо објашњава ученику, што то значи да "смо у заједници с Богом", истичући што то значи за нас и за људе око нас. Закључци се могу истаћи на плочи. Након овога се већ познати садржаји продубљују, уче, тј. разговара се о помирењу (што? како? и зашто?). Овако усвојено градиво, у складу са одгојним циљем, мора наћи своју примјену у животу ученика. Разговара се зашто и како треба захвалити Богу за родитеље, браћу и пријатеље. Оваква спознаја и дјечје искуство се ослањају на његов доживљај и на текст Светог Писма. Прозивку и домаћу задаћу обавимо у прикладно вријеме.

ВЕРСКА НАСТАВА

ЕВАНГЕЛИЧКО-ЛУТЕРАНСКИ ВЈЕРОНАУК СЛОВАЧКЕ ЕВАНГЕЛИЧКЕ ЦРКВЕ А.В.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ

Циљ наставе евангеличко-лутеранског вјеронаука Словачке евангеличке цркве а.в. у овом разреду јесте да допринесе изградњи душевног живота деце на основама хришћанског карактера, да им у срце усади љубав и из те љубави послушност према Богу и Божјим заповестима. Задачи наставе евангеличко-лутеранског вјеронаука јесу: - упознавање деце са Исусом Христом, његовим учењем и делом; - упознавање деце да је Исус њихов спаситељ, идеал; - неговане код деце љубави и оданости према Исусу; - да објасни постепено спасења кроз догађаје из Библије на којима се заснива спасење; - да поткрепи код деце свест да су вољена, цењена и да је њихов труд прихваћен од Бога; - развијање одговорног понашања, морала и духовних вредности; - подстицање рада у групи, сарадње и дијалога; - да представи Цркву као Божју институцију која носи радосну вест о спасењу.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

III разред
(1 час недељно - 36 часова годишње)

ТЕМА	ЛЕКЦИЈА
ОПЕТ СМО ЗАЈЕДНО	<i>Опет смо заједно "Мој лични грб"</i>
Уводне активности	
ВРЕМЕ МОЈСИЈА	
ЦИЉ: ученици треба да схвате: - да се могу ослонити на божју помоћ, - да Бог чује наше молитве, - да Бог може и безнадежну ситуацију окренути на добро.	1. Мојсијево рођење и позивање. 2. Одлазак Израилевих из Египта. 3. Прелазак Црвеног мора; боравак у пустињи. 4. Давање Закона; златно теле.
МОЛИТВА	
ЦИЉ: упознавање деце: - са истином да молити може било где и било када; - са конкретним примерима из Библије: како, када и за што се треба молити.	1. Када и где можемо да се молимо. Павле и Сила у тамници. 2. За шта се можемо молити. Соломун се моли.
РОЂЕЊЕ И ДЕТИЊСТВО ИСУСА ХРИСТА	
ЦИЉ: - упознавање деце да је Бог имао план спасења за грешног човека; - формирање представе Бога као Оца који воли и који испуњава своја обећања.	1. Анђе се јавља Марији и Јосифу. 2. Рођење Јована Крститеља. 3. Рођење Исуса Христа.
ЖИВОТ И УЧЕЊЕ ИСУСА ХРИСТА	
ЦИЉ: - упознавање деце са животом Исуса Христа; - стицање сазнања да од Исуса могу учити; - развијање свести да се могу поуздати у Исуса у свакодневном животу.	1. О милостивом Самарјанину 2. О царству Божјем-Сијач 3. О изгубљеном сину 4. О десет девојака
ИСУСОВО СТРАДАЊЕ, СМРТ И ВАСКРСЕЊЕ	
ЦИЉ: - развијање знања о смислу Ускрса у светлу Исусовог спасоносног дела; - развијање знања да за Хришћане Ускрс има дубљи смисао, да основна тема јесте Исус као Спаситељ грешног човека.	1. Исус улази у Јерусалим. 2. Хватање и страдање Исусово. Петрово одрицање. 3. Смрт Исусова на крсту и сахрана. 4. Васкрсли Исус Христос се јавља.
ПОЧЕТАК ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ	
ЦИЉ: - приближити деци светога Духа као трећу личност Божјег тројства.	1. Христово узнесење. 2. Силазак светог Духа. 3. Петар излечи хромог.
КАТЕХИЗАМ	
ЦИЉ: - помоћи деци да у потпуности схвате наставно градиво о појединим верским истинама.	1. Десет заповести

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава је заједничко дело вероучитеља и вероученика. Полазиште наставе је конкретна стварност. Из доживљених искустава прелази се на истине, из којих се потом враћа на свакодневну њихову примену. Овакав начин сазнања има властити ред: упознавање (обрада нових садржаја), понављање, примена и проверавање, сређивање (систематизација). То је макро структура оваквог начина сазнања. Међутим, и ови делови имају своју структуру. Пример: начин сазнања поседује следеће ступење: постављање циља, мотивисање, обрада нових наставних садржаја, учење, индуктивни и дедуктивни закључци, тачни и нетачни докази, формулисање запамћених чињеница... У примени садржај има следеће делове: проблем, постављање циља, решавање

проблема, задатка, упознавање прилика и увјекбавање. Код сазнавања, пред очима треба имати физиономију групе и појединца. У оквиру часа обраде новог наставног градива врши се примена, понављање и вредновање обрађеног градива.

Полазећи од онога што је већ истакнуто, час веронаука би требало да изгледа на следећи начин: кратко понављање садржаја са претходног часа, и посебно осветљавање онога што ће послужити као темељ за актуелни час. Након постављања циља (шта? и како?), прелази се на обраду нових наставних садржаја. Закључци се могу истаћи на табли. После овога, познати садржаји се продубљују, уче, тј. разговара се (шта? како? и зашто?). На овај начин усвојено градиво, у складу са васпитним циљем, мора наћи своју примену у животу ученика. Разговара се зашто и како треба захвалити Богу за родитеље, браћу и пријатеље. Овако стечена сазнања и дечје искуство ослањају се на доживљај и текст Светог Писма.

Наставни програм за III разред основне школе конципиран је у десет наставних тема које су разређене у 30 лекција. При изради годишњег и месечних планова рада, наставницима се препоручује да шест часова посвете понављању и систематизацији градива.

Успешној реализацији наставног програма треба да допринесе и употреба одговарајућих приручника и литературе. Основна литература је Библија, а основни приручник је Светло.

ВЕРСКА НАСТАВА

РЕФОРМАТСКЕ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ

Циљ наставе верско васпитање Реформаторске хришћанске цркве јесте вредновање вјерских и социјалних датости у хришћанству и људској заједници са нагласком на одговорно стварање бољег свијета. Младе водимо оним ставовима и истинама које научава Катекизам Католичке цркве. Овдје доносимо само наслове појединих наставних тема и јединица.

Задаци наставе јесу:

Мисао водилца наставе верско васпитање трећег разреда јесте изградња комплетне и одговорне особе у односу према себи, према вјерским вредностама, према другим људима и коначно да се осјећа позваним да те вредноте не само спознаје и говори него и потврђује животом. Теме омогућују младом човјеку самоконтролу, упућују га на извор надахнућа, одгајају за изградњу правилних ставова према другима и коначно упућују на функционалност вјере у његовом животу.

Тема:	Главни цитат:	Подела:	Апликација:	Певање:
Нека сазнања (општа) из Светог писма.	Јован 1, 1		Важности Божје речи у нашем животу.	Химна 209
Из колико делова се састоји Свето писмо?	Јован 1, 2-3	Стари завјет. Нови завјет.	Повезаност Старог завјета са Новим завјетом.	Химна 490
Мојсије I део.	2 Мојс. 2, 2	Рођење Мојсија. Мисија Мојсијева.		Псалм XXIII
Мојсије II део	2 Мојс. 3, 2	Задаци Мојсија. Бог додели задатке Мојсију.		Псалм XXIV
Мојсије III део	2 Мојс. 12, 17	1. Претње о десетом патњу. 2. Пасха.	Бог увек помаже онима који верују у њега.	Псалм LXXXIXL
Понављање Десет заповести (Закон Божји)	2 Мојс. 19, 5		"Ја сам Господин Бог твој; немој имати других богова осим мене."	Псалм XC
Златно теле	2 Мојс. 32, 19	1. Удаљивање од Божје милости. 2. Мојсијева опомена.	Непослушност Грех. Последице.	Химна 223
Мисија Исуса Навина.	Исус Нав. 1, 8	1. Мисија Исуса Навина. 2. Заузимање државе (Израела).	Код Бога је све могуће.	Химна 397
Време судије		1. Време судије. 2. Значајније судије.	Брига и милост Божји.	Химна 411
Геден	Суд 7, 7	1. Геден као судија и војсковођа 2. Победа Гедена над мадијанима		Химна 197
Самсон	Суд 13, 24	1. Живот Самсона. 2. Пад Самсона. 3. Смрт Самсона.	Поверење. Храброст. Казна.	Химна 191
Понављање				
Понављање				
Самуил	И Сам. 1, 17	1. Самуил. 2. Самуилова послушност.		Химна 341
Давид и Голијат	И Сам. 17, 45	1. Давидова храброст.	Ко верује у Бога победиће.	Химна 388

Давид		2. Тајна Давидове победе. 1. Давид као краљ. 2. Давид као аугор дела псалме.		Псалм XIX
Понављање				
Понављање				
Исусов улазак у Јерусалим	Лук. 19, 38	1. Исус се спрема ући у Јерусалим. 2. Ученици нађу магарца. 3. Народ дочека Исуса као краља.	И можемо бити божји народ који дочекује Господа Исуса Христа као краља.	Псалм С
Чишћење храма	Мат. 21, 13	1. Строгост Исуса. 2. Заповест Исуса.	Ми сви можемо да се поуздамо у Божју милост, јер Божја љубав може да превазиђе све наше грехове и недостатке.	Химна 399
Јуда	Мат. 26, 14-16	1. Јуда се договорио са војницима о издаји Исуса. 2. Издаја.	Грех лежи пред вратима нашег живота: једино Исус Христос може избавити од наших грехова.	Химна 196
Света вечера	И Кор. 11, 23-25	1. Шта значи света вечера? 2. Зашто је Исус желео да верни примају свету вечеру?	Хлеб у светој вечери значи сломљено тело Христово, вино његову проливену крв, а обоје заједно Његову смрт.	Химна 185
Борба у Гетсиманији	Мат. 26, 41	1. Борба у Гетсиманији. 2. Јаков, Јован и Петар.	Исус се патио због нас	Псалм LXXIV
Исус пред Пилатом	Мат. 27, 11	1. Исус пред Пилатом. 2. Лажне тужбе против Исуса.	Исус је жртвовао себе да не би ми били осуђивани вечно.	Псалм CXXXVIII
Понављање				
Понављање				
Апостолско веровање		Апостолско веровање има три дела: 1. Говори о Богу Оцу и о створењу. 2. Говори о Богу Сину и нашем спасењу. 3. Говори о Богу Духу Светом и о нашем посвећењу.	Све оно што нам обећава еванђеље, то је укратко садржано у Апостолском веровању које признају све хришћанске цркве.	Химна 167
Молитве - приликом улаза у цркву	Мат. 6, 6			Химна 400
Молитве - приликом изласка из цркве	Мат. 6, 7			Химна 401
Богослужење реформатске цркве		1. Где се одржава богослужење (место)? 2. По чему распознајемо цркве?		Химна 344
Понављање на крају школске године				

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава је заједничко дело вероучитеља и вероученика. Полазиште наставе је конкретна стварност. Из доживљених искустава прелази се на истине, из којих се потом враћа на свакодневну њихову примену. Овакав начин сазнања има властити ред: упознавање (обрада нових садржаја), понављање, примена и проверавање, сређивање (систематизација). То је макро структура

оваквог начина сазнања. Међутим, и ови делови имају своју структуру. Пример: начин сазнања поседује следеће ступњеве: постављање циља, мотивисање, обрада нових наставних садржаја, учење, индуктивни и дедуктивни закључци, тачни и нетачни докази, формулисање запамћених чињеница... У примени садржај има следеће делове: проблем, постављање циља, решавање проблема, задатак, упознавање прилика и увежбавање. Код сазнавања, пред очима треба имати физиономију групе и појединца. У оквиру часа обраде новог наставног градива врши се примена, понављање и вредновање обрађеног градива.

Полазећи од онога што је већ истакнуто, час веронаука би требало да изгледа на следећи начин: кратко понављање садржаја са претходног часа, и посебно расветљавање онога што ће послужити као темељ за актуелни час. Након постављања циља (шта? и како?), прелази се на обраду нових наставних садржаја. Закључци се могу истаћи на табли. После овога, познати садржаји се продубљују, уче, тј. разговара се (шта? како? и зашто?). На овај начин усвојено градиво, у складу са васпитним циљем, мора наћи своју примену у животу ученика. Разговара се зашто и како треба захвалити Богу за родитеље, браћу и пријатеље. Овако стечена сазнања и дечје искуство ослањају се на доживљај и текст Светог Писма.

ВЕРСКА НАСТАВА

ВЕРОНАУКА ЕВАНГЕЛИЧКЕ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ

ЦИЉ И ЗАДАЦИ:

Циљ наставе веронаука евангеличке хришћанске цркве је упознавање ученика са значењем речи "...јер знам коме веровах...".

Задатак наставе веронаука је стицање знања о Богу и признања Богу.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

III разред

(један час недељно, 36 часова годишње)

"Верујем у Бога Оца Свемогућег, Творца неба и земље."

Рекапитулација од Аврама до Јосифа.	
Циљ: Проверити код ђака шта су запамтили из програма веронауке за 2. разред.	Основна мисао: уз рекапитулацију да деца обнове искуства о верном Господу, чијим обећањима и ми се можемо поверити. У 3. разреду из програма веронауке ученици могу сазнати, како је Бог испунио други део свог обећања, уствари да ће дати изабраном народу Ханан.
Рођење Мојсијево Циљ: упознати верност Господа (2. Мој. 1-2, 10)	Основна мисао: Упознати Египат старог века, и живот јеврејског народа у доба фараона Рамсеса другог. Рођење Мојсија. Како је Бог сачувао његов живот?
Позивање Мојсија (2. Мој. 3-4, 28) Циљ: да ђаци упознају безусловно поверење.	Основна мисао: Бог види беду свог изабраног народа. 1. Како је хтео помоћи Мојсије своме народу? 2. Како је помогао Бог? 3. Како је Бог спремио Мојсија за службу?
Ослобођење из Египта (2. Мој. 5-15) Циљ: Упознати Бога као ослободитеља.	Основна мисао: Бог одржава своја обећања. 1. Какав задатак је дао Мојсију? 2. Како је реаговао фараон? 3. Реакција Господња: десет казни. 4. Какав циљ је имао Бог са казнама?
Ја сам Господ, Бог твој! Циљ: Упознати десет заповести.	Основна мисао: Бог склапа савез са изабраним народом. 1. Шта означава савез? 2. Шта очекује Бог преко савеза? 3. Да ли је изабран народ прихватио услове савета? 4. Да ли су важеће за нас десет заповести?
Златно теле (2. Мој. 32-34) Циљ: Упознати стрпљивост Бога.	Основна мисао: Мојсије као посредник. 1. Изабрани народ и десет заповести. 2. Зашто је Бог хтео казнити изабрани народ? 3. Како је помагао Мојсије народу?
Путовање у пустињи.	Основна мисао:

<p>Међена змија. (2. Мој. 15-17; 4. Мој. 2) Циљ: Упознати старење Господа.</p>	<p>Бог се брине за свој народ. 1. Какве проблеме су имали у пустињи? 2. Како им је помагао Бог? 3. Зашто су се ипак бунили? 4. Божија казна - отровне змије. 5. Божија милост - Међена змија.</p>
<p>Заузимање земље Хананске. (Књига Џошуе (Јозуе) 2-3. 6, 24) Циљ: Упознати Бога као таквог, који одржава дату реч.</p>	<p>Основна мисао: Да ли је Бог одржао дата обећања Авраму? 1. Шта је обећао? 2. Како је остварио? 3. Шта означавају Библијска чуда?</p>
<p>Библијски лото Изабери тачне одговоре! Понављање градива</p>	
<p>Ко је човек? Исказ о човеку. Верујем да је Бог створио мене заједно са свим створењима! (1. Мој. 1-2, 4) Циљ: Упознати створење света и човека.</p>	<p>Основна мисао: Да упознамо своје место у свету. 1. Како је створио Бог? 2. Како је створио човека? 3. Кога представља човек у том свету? 4. Шта је циљ његовог живота?</p>
<p>Први грех (1. Мој. 3) Циљ: Упознати Адамов грех.</p>	<p>Основна мисао: Изгубљен и просуђен човек. 1. Упоредити Божји приказ са понудом змије. 2. Последице човековог избора. 3. Ко је искупитељ? 4. Ко је избавитељ?</p>
<p>Кајин и Абељ. (1. Мој. 4) Циљ: нисмо сами на овоме свету.</p>	<p>Основна мисао: Одговорни смо један за другог. 1. Шта је урадио Кајин? 2. Какав је човек, који говори: зар сам ја чувар брата свога? 3. Како је казнио Бог Кајина?</p>
<p>Потоп. (1. Мој. 6-8) Циљ: довести ученике да схвате, ко ће остајати на последњем суду.</p>	<p>Основна мисао: сви људи смо под Божијом пресудом. 1. Зашто је Бог дао потоп? 2. Да ли су Ноје и његова породица били спашени јер су били добри? 3. По обећању Божијем, да неће више бити потопа, то значи да неће више судити свету? 4. Ко ће остати на крају?</p>
<p>Библијски лото. Изабери тачне одговоре!</p>	
<p>Понављање градива Вавилонска кула (1. Мој. 11, 1-9) Циљ: Показати место човечанства у свету.</p>	<p>Основна мисао: Заједништво човечанства. 1. Заједништво и разумевање. 2. Зашто су хтели изградити велику кулу? 3. Зашто су били, градитељи вавилонске куле, охоли?</p>
<p>Ко је Исус Христ, и шта очекује од мене? (Лк. 1, 26-38. 1, 20-24) "Верујем у Исуса Христа, Сина Његовог, јединог Господа нашег, који је зачет од Духа Светога, рођен од Дјевнице Марије." Циљ: Упознати обећање рођења Исуса.</p>	<p>Основна мисао: Упознати спаситеља којег је обећао Бог још Авраму. 1. Ко је била Марија? 2. Ко је био Јосиф? 3. Како да гледамо на Исуса? 4. Шта означава име Исус? 5. Шта он значи теби?</p>
<p>Кушање Исуса Христа. (Мт. 4, 1-11) Циљ: Да ученици сазнају зашто је то било неизбежно.</p>	<p>Основна мисао: Исус као прави човек. 1. Три пута, на три начина је кушао ђаво Исуса. а) Зашто није био послушан? б) Зашто је издржао искушење?</p>

<p>Исус - прави Бог (Мт. 17, 1-8) Циљ: Да ученици упознају Исуса, правог Бога - Оца.</p>	<p>в) Шта треба да знамо о Ђаволу? г) Шта је награда за победника? Основна мисао: Заједно на гори високој у преображењу. 1. Шта треба да видимо? 2. Шта то значи за нас? 3. Ко је био Мојсије? 4. Ко је био Илија? 5. Ко је највећи? 6. Кога требамо вечно слушати?</p>
<p>Уздрављење центуриновог слуге. (Мт. 8, 5-13) Циљ: довести ученике да верују речима Исуса Христа.</p>	<p>Основна мисао: Да ли смо спремни молити се за другога? 1. Ко је спреман да се моли за другога? 2. Зашто је хваловредан центурин? 3. У чему се показала његова вера? 4. Како треба да се молимо и ми?</p>
<p>Никодим (Јоб. 3, 1-17) Циљ: Како треба да живимо?</p>	<p>Основна мисао: Треба да се поново родимо. 1. Ко је био Никодим? 2. О каквој тајни су разговарали Исус и Никодим? 3. Зашто је било потребно Исусово разапечење? 4. Шта означава гледати горе? 5. Шта значи гледати на Исуса Христа?</p>
<p>Исус и Самарјанка. (Јов. 4, 1-42) Циљ: Да сазнамо ко је за нас Исус?</p>	<p>Основна мисао: "Знам да је Исус мој избавитељ!" 1. Какву воду нуди Исус Самарјанки? 2. Шта је вода живота? 3. Шта је сазнала жена у разговору? 4. Шта је учинила после тога? 5. Шта треба да радимо ми?</p>
<p>Библијски лото Изабери тачне одговоре! Понављање градива.</p>	
<p>Неродна смоква (Лк. 13, 6-9) Циљ: Да ученици упознају шта је циљ њиховог живота.</p>	<p>Основна мисао: Исус тражи воће мог живота. 1. По чему се препознаје воћка и човек? 2. Шта је воће? 3. Како може родити мој живот добро, здраво воће? 4. Ко је виноградар? 5. Шта обећава Исус Богу?</p>
<p>Самаријско село (Лк. 9, 51-56) Циљ: како прихватити другачије размишљајућих?</p>	<p>Основна мисао: не повиси себе над другога. 1. Зашто нису примили Самаритани Исуса? 2. Зашто су били бесни ученици? 3. Шта је учинио Исус? 4. Шта је разлика између Исуса и ученика? 5. Да ли је могуће да би људи једнако размишљали? 6. У Исусу смо сви једнаки!</p>
<p>Лазарево ускрсеније (Јоб. 11, 1-14) Циљ: довести ученике к знању, да у Исусу Христу имају вечни живот.</p>	<p>Основна мисао: "Исус је васкрсење и живот!" 1. Шта је урадио Исус када је примио вест од Марије? 2. Да ли је закаснио? 3. Зашто је потребно продужење живота? На пример: оздрављење из тешке болести! 4. Шта значи да је Исус васкрсење и живот? 5. Шта је смрт?</p>
<p>Зашто је умро и васкрснуо Исус Христ? (Мт. 21, 1-11) Улазак Исуса у Јерусалим. Циљ: упознати Исуса као Краља, који долази у име Господње.</p>	<p>Основна мисао: Благословен је ко долази у име Господњег! 1. Шта су светили Јевреји на Пасхи? 2. Како су примили Исуса у Јерусалиму?</p>

	<p>4. Зашто није улазио у град седећи на коњу? 5. Шта означава реч корана? 6. Како се зове недеља, кад светимо Исусов улазак у Јерусалим?</p>
<p>Исус пере ученицима ноге. (Јоб. 13, 1-17) Циљ: Упознати у Исусовом делу пример.</p>	<p>Основна мисао: Да постанемо из љубави браћа и помоћници један другоме. У Исусово доба чији је задатак био, госту опрати ноге? Зашто није хтео Петар дозволити да му Исус опере ноге? Шта је хтео постићи Исус са овим чином?</p>
<p>Света вечера (Мт. 26, 17-29) Циљ: Да ученици упознају значење Пасхе и свете вечере.</p>	<p>Основна мисао: Тело и крв Христова као темељ вечног живота. 1. Када се сећамо на последњу вечеру Христову? 2. Зашто говори Исус: "да је то моје тело, ...да је то моја крв"? 3. Какав хлеб су јели приликом свете вечере? 4. Шта је света вечера?</p>
<p>Гетсиманија (Мт. 26, 36-46) Циљ: Да ученици упознају Божју вољу!</p>	<p>Основна мисао: Боже, нека буде Твоја воља! 1. Шта су радили Исус и ученици у Гетсиманској башпи? 2. За шта се молио Исус? 3. Да будемо и ми као наш Господ, Исус!</p>
<p>Исус пред Кајафом, осуђење Исусово. (Мт. 26, 57-75) Циљ: Довести ученике ка познању ко је Исус!</p>	<p>Основна мисао: Исус је Христос, Син Божји! 1. Зашто је тражио првосвештеник под заклетвом од Исуса да се изјасни, да ли је он Син Божји? 2. Како је могуће да првосвештеник Израелског народа осуђује Божијег Сина? 3. Зашто је порицао Петар Исуса? 4. У чему је разлика између Петра и Јуде?</p>
<p>Библијски лото. Изабери тачне одговоре. Понављање градива.</p>	
<p>Исус пред Пилатом (Јов. 18, 28-19, 16) Циљ: Да би ученици упознали, зашто је био осуђен Исус!</p>	<p>Основна мисао: Судни процес Исуса. 1. Ко је био Пилат? 2. Зашто су оптуживали Исуса тиме, да је хтео бити краљем? 3. Ко је одговоран за смрт Исуса Христа?</p>
<p>Распеће и сахрана Исусова. (Мт. 27, 31-66) Циљ: да ученици сазнају истину: "Исус је био заиста Син Божји!"</p>	<p>Основна мисао: Бог је толико љубио свет, да је и Сина дао, да нико ко у њега верује не пропадне, него да има живот вечни. 1. Када помињемо смрт Исуса Христа? 2. Зашто говори Исус у својој молитви да га је и Бог напустио? 3. Шта означавају речи: "Сврши се"? 4. На што показује да се завеса у храму раздре на двоје? 5. Шта је препознао стотник у умирајућем Исусу?</p>
<p>Празна гробница и Исус се јавља Марији Магдалини. (Јоб. 20, 1-18) Циљ: Исус је васкрсење и живот.</p>	<p>Основна мисао: Његово васкрсење је и наше васкрсење. 1. Када славимо васкрсење Исуса Христа? 2. Шта је сазнала Марија поред празног гроба? 3. Шта су учинили Петар и Јован? 4. Када је препознала Марија Исуса? 5. Да ли се можемо и ми срести са Исусом? 6. Како?</p>
<p>Библијски лото. Изабери тачне одговоре. Понављање градива.</p>	
<p>Крај школске године</p>	<p>Основна мисао: Колико позитивних искустава</p>

Крај школске године.
Понављање.

Основна мисао: Кољко позитивних искустава
је донела у наше животе ова школска година
помоћу веронауке?

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Наставни предмет веронаука садржи у себи три сегмента кроз која треба предмет деци приказати.

ПОРУКА О БОГУ ОЦУ - СЛИКА РОДИТЕЉА.

ИСУС НАШ ПРИЈАТЕЉ И ПОМОЋНИК - ДЕТЕ ЗАВИСИ ОД ПОМОЋИ И ЉУБАВИ.

ВЕРА У СТВОРЕЊЕ - ОКОЛИНА ЈЕ БОЖЈА.

- Дете као Божје створење треба поштовати и прихватити његове способности, могућности и немогућности. На часу треба поштовати личност детета.

- Шта час треба да садржи:

- На почетку часа направити мост између свакодневнице детета и света библијских приповедака.

- Циљ часа мора да буде јасан, теолошки и педагошки исправан и истинит.

- Библијске приповетке приказати на једноставан начин, примењујући принцип очигледности.

- Језик мора да буде једноставан и прилагођен узрасту ученика.

- Час треба завршити песмицом, као одговор за оно што се на часу радило.

ВЕРСКА НАСТАВА

ВЕРОНАУКА - ЈУДАИЗАМ

ЦИЉ И ЗАДАЦИ:

Циљ наставе веронаука - јудаизам је стицање основних знања о Библији, молитвенику и синагоги.

Задаци наставе веронауке - јудаизам је да ученици:

- усвоје основне појмове о синагоги;

- упознају ликове из Библије;

- упознају основне молитве.

САДРЖАЈ ПРОГРАМА

III разред

(један час недељно, 36 часова годишње)

БЕТ АКНЕСЕТ, СИНАГОГА: ДОМ ВАН КУЋЕ

- Где су се молили наши праоци?

- Бет а Микдас: Храм у Јерусалиму

- Предмети у Синагоги

- Како се молимо

- Ко је ко у Синагоги

ДЕЧИЈА БИБЛИЈА

- Прелазак преко Трстиковог мора

- Десет заповести

- Крај лутања

- Дебора

- Гидеон

- Самсон

- Рут

- Семјуел и Саул

- Давид у Саулово време

- Давид и Батсева

- Краљ Соломон пресуђује

- Елија и Балови свештеници

- Јона

- Јеремија

- Јоб

- Естер

- Данијел

- Езра и Нехемија

МОЈ СИДУР (молитвеник)

- Сема Јисраел

- Благослови

- Амида

- Кадиш

- Биркат амазон

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Богато наслеђе јеврејске вере, литургија, обичаји и традиција, пренеће се ученицима на начин који је примерен њиховом узрасту и кроз одговарајуће програме.

У остваривању задатих елемената програма користеће се примери из живота, ослањаће се на дечје искуство, доживљаје, као и на одређене ситуације у породици, школи, и средини у којој дете живи.

Главна мисао је открити вредности етичких и моралних принципа, прихватити их, чувати, поштовати и тако изградити поверење према другима.

Простор у коме се настава изводи опремити разноврсним дидактичким материјалом: сликовнице, постери, мапе, слике верских објеката, симболи који се користе у литургији или приликом обележавања одређених светковина и празника.